editorial

Economia no sostenible i creixement urbà: reflexions de futur

A inicis dels anys 70 fou publicat pel Club de Roma un informe titulat "Els límits del creixement" on es demostrava amb models prou explícits que el creixement econòmic i industrial del món occidental tocaria sostre a curt termini. Aquest estudi, realitzat per un equip dirigit per Dennis i Donella Meadows de Massachussets Institute of Technology, feia córrer possibles escenaris que es basaven en les taxes de creixement demogràfic, en les despeses de matèries primes i en l'ús de recursos energètics fòssils del moment. Aquest informe va tenir aleshores molt de ressò internacional, de tal manera que l'ONU va convocar poc després una conferència per parlar de les limitacions de creixement del nostre planeta i de les possibles repercussions econòmiques i ambientals immediates. Segurament aquesta reunió extraordinària celebrada a Estocolm l'any 1972 fou l'inici d'una successió de reunions específiques per tractar de manera global la problemàtica ambiental del planeta. No obstant això, van haver de passar 20 anys, fins a la Conferència de Río de Janeiro, perquè 179 estats de tot el món assolissin acords formals per tal d'avançar plegats cap a un model de desenvolupament socioeconòmic que no comprometés el benestar de les generacions futures. Si bé a partir d'aquest moment semblava que el grau de compromís era ferm, no ho havia estat gens quan observem de quina manera evoluciona el món econòmic actual. Una economia cada cop més regentada per organismes supraestatals, com són el Fons Monetari Internacional, el Banc Mundial i l'Organització Mundial del Comerç, que promouen deliberadament una macroeconomia cada cop més basada en el consum; fins el punt de fiscalitzar qualsevol política d'estalvi. No ens cal ser entesos en la matèria per adonar-nos que pel sol fet de generar més consum escurcem el temps mitjà de vida de qualsevol producte que adquirim, i desencadenem, així, una despesa més gran de matèries primes i un increment de les necessitats energètiques. Malgrat la creixent predisposició de la societat al reciclatge dels materials i a l'ús d'energies renovables, la taxa de consum segueix superant en escreix qualsevol iniciativa d'austeritat. Cal tenir també present que el món és limitat i no podem defugir de les lleis de la termodinàmica; doncs no arribarem mai a reciclar-ho tot reiteradament. Per tant, ens hauríem de preguntar a partir d'ara per què molts polítics abusen del concepte de la sostenibilitat, fins al punt de caure en la perversió de canviar el mot desenvolupament per creixement sostenible. Potser és que no s'ha entès res de res, o bé és que cal un canvi sobtat i ràpid de mentalitat que aspiri a un altre model socioeconòmic ben diferent de l'actual. El concepte de desenvolupament sostenible pot ser un bon punt de partida, però hem de ser conscients del que volem dir exactament quan parlem de "sostenibilitat". En un dels articles que es publiquen en aquest número de *L'Atzavara*, es qüestiona si l'economia actual pot esdevenir veritablement sostenible; i si arribés a ser així, gairebé tot hauria d'estar degudament planificat i optimitzat per tal de mantenir constants, el màxim de temps possible, les taxes de consum i els fluxos energètics. Podria ser això possible? La resposta, com ben bé diu l'autor és del tot improbable ja que aquest suposat estat estacionari difícilment es pot arribar a donar a la naturalesa on vivim.

Sovint oblidem, quan es fan plantejaments d'aquesta mena, que les taxes de creixement demogràfic són indispensables en qualsevol hipotètica planificació global. El nombre d'habitants en el món des de les proclames de la Conferència d'Estocolm gairebé s'ha multiplicat per 1,7; i ara actualment ja som més de

6.000 milions en tot el planeta. Imagineu-vos per un moment que tots aquests habitants assolissin el mateix grau de consum del món occidental actual, arribaríem ràpidament a la capacitat de càrrega màxima del planeta fins a un punt que seria del tot insostenible mantenir per massa temps les necessitats més elementals de supervivència. Com ben bé diu el darrer informe del "World Watch" de l'any 2003 ens caldrien tres planetes com la Terra. Però si un dels objectius de la sostenibilitat és assolir l'equitat social universal, és evident que les taxes de consum del món occidental haurien de ser dràsticament reduïdes, s'hauria d'apostar decididament per l'estalvi dels recursos i reduir forçosament la ingesta excessiva actual de productes làctics i càrnics. I tot això suposant que la taxa de creixement de la humanitat no segueixi essent tan elevada com l'actual. Una altra de les particularitats del creixement demogràfic és que la humanitat es concentra cada cop més en grans aglomeracions urbanes. Es calcula que en pocs anys més del 65% de la humanitat viurà concentrada en grans conurbacions urbanes. Per tant, l'augment de població no es reparteix per un igual per tota la superfície del planeta. Tant és així, que les grans extensions urbanes esdevenen fàcilment poc operatives i poc eficients des del punt de vista de la mobilitat i del transport. Es dóna, llavors, la paradoxa que les dimensions urbanes s'escampen pel territori. Ens trobem aquí davant d'un altre problema molt més greu encara, la depilació ràpida del territori de resultes d'un urbanisme cada cop més difós. El mercat en treu profit ràpidament, ja que la inflació dels preus ho afavoreix. En conseqüència, estem fent un abús d'un recurs, com és el territori, que difícilment és "renovable" o recuperable quan aquest esdevé definitivament urbanitzat. És obvi, doncs, que una economia basada en el creixement especulatiu urbanístic no pot ser mai una política de sostenibilitat. A tall d'exemple, tenim el cas de Catalunya, on la conurbació metropolitana de les proximitats de Barcelona creix molt més de pressa que la taxa demogràfica i migratòria juntes. Però ara ens hauríem de preguntar si és possible una millora generalitzada de la qualitat de vida sense que això afecti ni els fluxos d'energia, ni la producció dels aliments ni el creixement de la població; quan sabem del cert que la naturalesa del nostre planeta és del tot limitada. Els reptes del desenvolupament sostenible, com una alternativa al model socioeconòmic vigent, són enormement complexos i les possibles solucions poden tenir múltiples connotacions fins el punt que renunciar a la idea del creixement (és a dir, a l'augment del consum i de la producció). Aquest fet porta conseqüències immediates molt tenses entre diferents estats o poblacions a resultes de les grans diferències socials existents. Potser és aquest el futur que ens espera?

Enguany, aquest número de *L'Atzavara* ens parla d'ecologia urbana i de desenvolupament sostenible fruit d'un seminari de conferències que es van celebrar l'any 2003, i que la Secció de Ciències Naturals del Museu de Mataró organitza com cada any per primavera a la Biblioteca Pompeu Fabra de Mataró. Alguns articles fan un seguit de reflexions encaminades a cercar alternatives al model sociopolític imperant; i en altres s'entreveu que necessitem un canvi d'estil de vida o d'hàbits de consum. Un desenvolupament sostenible només és possible si es dóna un canvi radical en la gestió i en la utilització més eficaç dels recursos disponibles.